

Mottagare
Regionstyrelsen

Remiss av SOU Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning (SOU 2024:43)

Förlag till beslut

- Region Gotland överlämnar sitt yttrande som svar på remissen.
- Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Finansdepartementets betänkande *Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning* (SOU 2024:43) har skickats på remiss. Betänkandet omfattar drygt 600 sidor, men föreslår endast ett tiotal lagändringar. På grund av en väldigt kort remisstid har regionstyrelseförvaltningen inte kunnat genomföra ett internremissförfarande, men ärendet har samberetts med socialförvaltningen, utbildnings- och arbetslivsförvaltningen samt hälso- och sjukvårdsförvaltningen som också berörs av betänkandet. Nedan följer en kort sammanfattning av Region Gotlands kommenterar på remissen.

Regionstyrelseförvaltningen ser problem med utredningens definition och användning av begreppet samverkan, som istället uppfattas som styrning genom föreskrifter och regeringsuppdrag. Detta försvårar samverkan.

Förslaget om ett utökat samverkansuppdrag för länsstyrelserna bedöms skapa ottyligheter i relation till regionernas regionala utvecklingsansvar.

Betänkandet innehåller en föreslagen lagändring som möjliggör distansdeltagande för fullmäktigeledamöter via ljud- och bildöverföring i realtid, förutsatt att fullmäktige beslutat om det. Presidiet undantas och måste närvara fysiskt. Förslaget stämmer med regionfullmäktiges nuvarande arbetsordning.

Utredningen föreslår en ny lag om regeringens överläggningar med kommuner och regioner. Detta välkomnas eftersom det kan skapa kontinuitet och förutsägbarhet i dialogen med regeringen, oberoende av politiska maktskiften.

Utredningen föreslår vidare att regioner som ingår i en samverkansregion ska samverka i en gemensam nämnd eller genom ett kommunalförbund.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att Region Gotland bör ställa sig bakom SKR:s särskilda yttrande där det påpekas att utredningen inte tillräckligt tydligt har visat på andra möjliga samverkansformer som skulle innebära mindre inskränkningar av självstyret.

Rörande samverkan i kris och krisberedskap håller regionstyrelseförvaltningen med utredningens bedömning om att regeringen, vid uppdrag till statliga myndigheter, till exempel länsstyrelserna, bör överväga behoven hos kommunsektorn och låta myndigheterna genomföra uppgifterna med hänsyn taget till organisationernas olika förutsättningar. Detta blir särskilt viktigt utifrån vårt insulära läge som ö och att Gotland är ett utpekat militärstrategiskt område. Vidare är Region Gotland unikt sett till sin organisation med ansvar för både det primärkommunala och regionala uppdraget där också Länsstyrelsen Gotland och Region Gotland har geografiskt områdesansvar över samma yta. Regionstyrelseförvaltningen ser också ett behov av att förtydliga ansvaret mellan länsstyrelser och civilområdesansvarig länsstyrelse.

Utredningen beskriver att SKR har en myndighetsliknande roll utan att omfattas av offentlighetsprincipen, och att dess överenskommelser med staten, som inkluderar fördelning av medel, skapar en oklar rollfördelning gentemot statliga myndigheter. SKR:s eventuella omfattning av offentlighetsprincipen föreslås utredas i särskild ordning. Alternativa samverkansformer till överenskommelser bör utvecklas. Regionstyrelseförvaltningen bedömer att Region Gotland bör avstå från att yttra sig om SKR:s roll och att eventuella synpunkter om detta ska tas i dialog direkt med SKR.

Ärendebeskrivning

Bakgrund

Finansdepartementet har skickat ut sitt betänkande *Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning* (SOU 2024:43) på remiss. Betänkandet är omfattande (drygt 600 sidor) men det tillhörande författningsförslaget innehåller endast ett tiotal förslag till lagändringar. Mycket av det som redovisas i betänkandet kommer att utgöra underlag för andra angränsande utredningar.

Förslaget till remissvar är framtaget av berörda verksamheter inom regionstyrelseförvaltningen. På grund av en väldigt kort remisstid har ett internremissförfarande inte hunnits med, men ärendet har samberetts med socialförvaltningen, utbildnings- och arbetslivsförvaltningen och hälso- och sjukvårdsförvaltningen som också berörs av betänkandet.

Bedömning

Utredningens syn på samverkan mellan stat och regioner samt kommuner

Utredningen ger exempel på ett flertal definitioner av begreppet samverkan och lutar sig emot Statskontoret som använder begreppen samordning, samarbete och samverkan. Samordning görs på organisatorisk nivå och utgör formella förutsättningar till samarbete som sedan resulterar i samverkan. Utredningen exemplifierar metoder för att åstadkomma samverkan i föreskrifter i lag eller förordning, beslut om särskilda regeringsuppdrag.

Regionstyrelseförvaltningen uppfattar att föreskrifter, förordningar och särskilda regeringsuppdrag är att betrakta som statlig styrning och inte samverkan. Samverkan bör kännetecknas av ett gemensamt behov hos inblandade parter. En alltför formaliserad styrning skapar hinder för en god

samverkan då formerna för samverkan behöver anpassas efter vilken gemensam utmaning som ska lösas.

Ett förändrat uppdrag för länsstyrelserna och det regionala utvecklingsuppdraget Utredningen föreslår två nya paragrafer i Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion som ger länsstyrelserna i uppdrag att inrätta ett regionalt kommunråd för samverkan och informationsutbyte som syftar till att länsstyrelserna ska kunna ges en mer framträdande roll som nav för det statliga inflytandet inom länet och som kontaktpunkt mellan den centrala nivån och framför allt kommunerna.

Regionstyrelseförvaltningen anser att ett förändrat och förstärkt samverkansuppdrag för länsstyrelserna riskerar att skapa ytterligare oklarheter mellan länsstyrelsernas uppdrag och det regionala utvecklingsansvaret.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer vidare att det bör vara upp till respektive kommun att utse sin egen representation i ett kommunalt råd. Att inte låta kommunen utse representanter förefaller utgå från att flytta fram länsstyrelsernas positioner snarare än ett råd med syfte för samverkan och informationsutbyte, där det sista framgår av författningskommentarerna.

Regionerna har vidare, i dialog med SKR, signalerat behov av ett förtydligande vad det gäller det regionala utvecklingsansvaret och att stärka det direkta samarbetet mellan regioner och statliga myndigheter.

Ändrade regler om deltagande på distans i fullmäktige och nämnder

Lagförslag innebär att fullmäktiges ledamöter ska kunna delta på distans om ett sådant beslut fattats i fullmäktige. Deltagandet ska då ske genom ljud- och bildöverföring i realtid och så att ordföranden kan säkerställa vem som deltar i sammanträdet och den som deltar i sammanträdet kan följa sammanträdet och delta i behandlingen av ärendena. Undantag från distansdeltagande gäller för fullmäktiges presidium som ska närvara fysiskt.

Förslaget ligger i linje med regionfullmäktiges nuvarande arbetsordning.

Förslag till lag om regeringens överläggningar med kommuner och regioner

Utredningen föreslår en ny lag som reglerar på vilket sätt som regeringen ska överlägga med kommuner och regioner. Lagen syftar till att skapa goda förutsättningar för ett långsiktigt utbyte av information, kunskap och insikt om samhällsproblem och ekonomiska frågor som rör kommunsektorn.

Förslaget välkomnas då regleringen skapar bättre förutsättningar och långsiktighet för dialog mellan regering och den kommunala respektive regionala nivån. En reglering i lag möjliggör en kontinuitet och förutsägbarhet oberoende av regeringskiften.

Lagförslag om att ingå i kommunalförbund eller gemensam nämnd

Utredningen föreslår en ny lydelse i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) om att regioner som ingår i en samverkansregion ska samverka i en gemensam nämnd eller genom ett kommunalförbund. Syftet är att samverkansregioner bör kunna

användas för en utvecklad samverkan med direkt dialog mellan staten och regionerna där beslutsmandat är tydligare beskrivet.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att Region Gotland bör ställa sig bakom SKR:s särskilda yttrande som följer med betänkandet där det påpekas att utredningen inte tillräckligt tydligt har visat på andra möjliga samverkansformer som skulle innebära en mindre grad av inskränkning av självstyret.

Samverkan i kris och krisberedskap

Utredningen bedömer att regeringen, vid uppdrag till statliga myndigheter, till exempel länsstyrelserna, bör överväga behoven hos kommunsektorn och låta myndigheterna genomföra uppgifterna med hänsyn taget till kommuner och regioners olika förutsättningar.

Rörande samverkan i kris och krisberedskap håller regionstyrelseförvaltningen med utredningens bedömning om att regeringen, vid uppdrag till statliga myndigheter, till exempel länsstyrelserna, bör överväga behoven hos kommunsektorn och låta myndigheterna genomföra uppgifterna med hänsyn taget till organisationernas olika förutsättningar. Detta blir särskilt viktigt utifrån vårt insulära läge som ö och att Gotland är ett utpekat militärstrategiskt område. Vidare är Region Gotland unikt sett till sin organisation med ansvar för både det primärkommunala och regionala uppdraget där också Länsstyrelsen Gotland och Region Gotland har geografiskt områdesansvar över samma yta. Regionstyrelseförvaltningen ser också ett behov av att förtydliga ansvaret mellan länsstyrelser och civilområdesansvarig länsstyrelse.

Ytterligare en aspekt att beakta vid brådskande rapportering är att kommuner och regioner får kortare svarstid ju fler myndigheter som är involverade i rapporteringskedjan.

SKR:s roll som organisation och medlemsföreträdare

Rörande SKR:s roll beskriver utredningen att SKR emellanåt har en myndighetsliknande struktur utan att omfattas av offentlighetsprincipen. Vidare skapar de överenskommelser som finns mellan SKR och staten, som också innehåller medel som tas emot och fördelas till kommuner och regioner, otydligheter i rollfördelning mellan SKR och olika myndigheter. Utredningen föreslår att frågan huruvida SKR bör omfattas av offentlighetsprincipen ska utredas i särskild ordning, och att staten ska finna alternativ till överenskommelser för samverkan och styrning.

De eventuella synpunkter som Region Gotland har avseende SKR:s roll bör lämnas utanför yttrandet. Istället föreslås en dialog om detta föras direkt med SKR.

Beslutsunderlag

Remiss SOU Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning, 2024:43
Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2024-10-28
Regionstyrelseförvaltningen yttrande

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Ulrika Jansson
Ekonomidirektör

Skickas till
Finansdepartementet